

§6. Hệ thức Vi-ét và ứng dụng

Nghiệm và hệ số của phương trình có mối liên quan kì diệu

1. Hệ thức Vi-ét

Trước hết chú ý rằng, nếu phương trình bậc hai $ax^2 + bx + c = 0$ có nghiệm thì dù đó là hai nghiệm phân biệt hay nghiệm kép, ta đều có thể viết các nghiệm đó dưới dạng :

$$x_1 = \frac{-b + \sqrt{\Delta}}{2a}, \quad x_2 = \frac{-b - \sqrt{\Delta}}{2a}.$$

?1 Hãy tính $x_1 + x_2, x_1x_2$.

Như vậy, ta đã thấy được một mối liên hệ giữa các nghiệm với các hệ số của phương trình bậc hai mà Vi-ét, nhà toán học người Pháp đã phát hiện vào đầu thế kỉ thứ XVII và ngày nay nó được phát biểu thành một định lí mang tên ông.

ĐỊNH LÍ VI-ÉT

Nếu x_1, x_2 là hai nghiệm của phương trình $ax^2 + bx + c = 0$ ($a \neq 0$) thì

$$\begin{cases} x_1 + x_2 = -\frac{b}{a} \\ x_1 x_2 = \frac{c}{a} \end{cases}$$

Áp dụng. Nhờ định lí Vi-ét, nếu đã biết một nghiệm của phương trình bậc hai thì có thể suy ra nghiệm kia. Ta xét riêng hai trường hợp đặc biệt sau :

?2 Cho phương trình $2x^2 - 5x + 3 = 0$.

- Xác định các hệ số a, b, c rồi tính $a + b + c$.
- Chứng tỏ rằng $x_1 = 1$ là một nghiệm của phương trình.
- Dùng định lí Vi-ét để tìm x_2 .

Tổng quát

Nếu phương trình $ax^2 + bx + c = 0$ ($a \neq 0$) có $a + b + c = 0$ thì phương trình có một nghiệm là $x_1 = 1$, còn nghiệm kia là $x_2 = \frac{c}{a}$.

?3 Cho phương trình $3x^2 + 7x + 4 = 0$.

- Chỉ rõ các hệ số a, b, c của phương trình và tính $a - b + c$.
- Chứng tỏ $x_1 = -1$ là một nghiệm của phương trình.
- Tìm nghiệm x_2 .

Tổng quát

Nếu phương trình $ax^2 + bx + c = 0$ ($a \neq 0$) có $a - b + c = 0$ thì phương trình có một nghiệm là $x_1 = -1$, còn nghiệm kia là $x_2 = -\frac{c}{a}$.

24 Tính nhẩm nghiệm của các phương trình :

a) $-5x^2 + 3x + 2 = 0$;

b) $2004x^2 + 2005x + 1 = 0$.

2. Tìm hai số biết tổng và tích của chúng

Giả sử hai số cần tìm có tổng bằng S và tích bằng P. Gọi một số là x thì số kia là S - x. Theo giả thiết ta có phương trình

$$x(S - x) = P \text{ hay } x^2 - Sx + P = 0. \quad (1)$$

Nếu $\Delta = S^2 - 4P \geq 0$ thì phương trình (1) có nghiệm. Các nghiệm này chính là hai số cần tìm.

Vậy :

Nếu hai số có **tổng** bằng S và **tích** bằng P thì hai số đó là hai nghiệm của phương trình

$$x^2 - Sx + P = 0.$$

Điều kiện để có hai số đó là $S^2 - 4P \geq 0$.

Áp dụng :

Ví dụ 1. Tìm hai số, biết tổng của chúng bằng 27, tích của chúng bằng 180.

Giải. Hai số cần tìm là hai nghiệm của phương trình $x^2 - 27x + 180 = 0$.

Ta có : $\Delta = 27^2 - 4.1.180 = 729 - 720 = 9$; $\sqrt{\Delta} = \sqrt{9} = 3$;

$$x_1 = \frac{27 + 3}{2} = 15, \quad x_2 = \frac{27 - 3}{2} = 12.$$

Vậy hai số cần tìm là 15 và 12.

25 Tìm hai số biết tổng của chúng bằng 1, tích của chúng bằng 5.

Ví dụ 2. Tính nhẩm nghiệm của phương trình $x^2 - 5x + 6 = 0$.

Giải. Vì $2 + 3 = 5$; $2.3 = 6$ nên $x_1 = 2$, $x_2 = 3$ là hai nghiệm của phương trình đã cho.

Bài tập

25. Đối với mỗi phương trình sau, kí hiệu x_1 và x_2 là hai nghiệm (nếu có). Không giải phương trình, hãy điền vào những chỗ trống (...):

a) $2x^2 - 17x + 1 = 0$, $\Delta = \dots$, $x_1 + x_2 = \dots$, $x_1x_2 = \dots$;

b) $5x^2 - x - 35 = 0$, $\Delta = \dots$, $x_1 + x_2 = \dots$, $x_1x_2 = \dots$;

Luyện tập

29. Không giải phương trình, hãy tính tổng và tích các nghiệm (nếu có) của mỗi phương trình sau :

a) $4x^2 + 2x - 5 = 0$;

b) $9x^2 - 12x + 4 = 0$;

c) $5x^2 + x + 2 = 0$;

d) $159x^2 - 2x - 1 = 0$.

30. Tìm giá trị của m để phương trình có nghiệm, rồi tính tổng và tích các nghiệm theo m.

a) $x^2 - 2x + m = 0$;

b) $x^2 + 2(m - 1)x + m^2 = 0$.

31. Tính nhẩm nghiệm của các phương trình :

a) $1,5x^2 - 1,6x + 0,1 = 0$;

b) $\sqrt{3}x^2 - (1 - \sqrt{3})x - 1 = 0$;

c) $(2 - \sqrt{3})x^2 + 2\sqrt{3}x - (2 + \sqrt{3}) = 0$;

d) $(m - 1)x^2 - (2m + 3)x + m + 4 = 0$ với $m \neq 1$.

32. Tìm hai số u và v trong mỗi trường hợp sau :

a) $u + v = 42, uv = 441$;

b) $u + v = -42, uv = -400$;

c) $u - v = 5, uv = 24$.

33. Chứng tỏ rằng nếu phương trình $ax^2 + bx + c = 0$ có nghiệm là x_1 và x_2 thì tam thức $ax^2 + bx + c$ phân tích được thành nhân tử như sau :

$$ax^2 + bx + c = a(x - x_1)(x - x_2).$$

Áp dụng. Phân tích đa thức thành nhân tử.

a) $2x^2 - 5x + 3$;

b) $3x^2 + 8x + 2$.